

Čtvrté Boží přikázání: CTI OTCE SVÉHO I MATKU SVOU, abys dlouho žil a dobře se ti vedlo na zemi.

Budeš ctít svého otce i svou matku: „Cti svého otce i svou matku, abys dlouho žil na zemi, kterou ti dává Hospodin, tvůj Bůh.“ (Ex 20,12; Dt 5,16) Je únavné stále se bouřit proti rodičům, proti učitelům, proti pořádkům v životě i ve společnosti. Stálá vzpoura zotročuje stejně jako slepá poslušnost, ale ty tak žít nemusíš! Jestliže se dáš vést otcovskou Boží láskou ve své rodině, budeš mít bezpečí domova. Bůh je tvůj nebeský Otec: drž se ho a budeš žít ve svorné lásce. Uč se žít svobodně tak, že se v mládí s láskou podřizuješ rodičům, a v dospělosti svým rodičům lásku a péči vracíš.

Původně se 4. Boží přikázání nedospělých dětí netýkalo. Byl to příkaz dospělým, aby měli v úctě své staré rodiče a pečovali o ně, a aby si jich vážili. Na pohrdání tímto přikázáním bylo v Izraeli stanoveno vyloučení z izraelského lidu, ba i trest smrti: „Kdo týrá otce a vyhání matku, je syn hanebný a hnusný.“ (Př 19,26) Ve 3. knize Mojžíšově se toto přikázání rozšiřuje na úctu ke starým lidem vůbec: „Před šedinami povstaň a starci prokazuj úctu. Měj bázeň před svým Bohem.“ (Lv 19,32) Dnes stará generace už není na mladých existenčně závislá, mají svou penzi, jsou domovy důchodců, je tu pečovatelská služba. Lékařská péče o staré lidi se stala zvláštním oborem medicíny, ale to starým lidem nedá spokojené a šťastné stáří, když k tomu nedostanou od svých dětí úctu a lásku, když na ně mladí nemají čas, a když nemohou dožít v domku, který svýma rukama po celý život budovali a zvelebovali, protože svým dětem překáží a vnoučatům jsou k smíchu. I když sedí ve své světničce, ale nikdo nepřijde, aby s nimi zavzpomínal na to, co za celý život prožili, když jim nikdo neřekne slovo ocenění a obdivu za to, co přestáli. Dospělé děti už nejsou povinny rodiče poslouchat, mají plné právo žít si po svém, ale vyslechnout rodiče mohou a to dělat mají. Chovat se k rodičům s úctou a láskou, to s plnoletostí nekončí, to platí po celý život. A také povinnost pomáhat jim, dosloužit jim, starat se o ně, to také platí po celý život.

Generační problém mezi rodiči a dětmi je často viděn hlavně v poslušnosti. „Dokdy vlastně musím poslouchat? Už nejsem nijak malý, už si chci rozhodovat o svých věcech sám!“ To je chvályhodná snaha a kde rodiče řeknou: „Jsme pro, nechceme, abys byl celý život jako nedospělé miminko. Budeme ti radit a pomáhat, aby ses co nejdříve naučil samostatnému rozhodování,“ tam jdou problémy s dospívajícími dětmi schůdnou cestou. Horší je to tam, kde mládež nevidí svou nehotovost a rodiče nevidí, že děti nejsou už malé. „Náš otec je jak policajt: vyslýchá, hlídá, poroučí a pokutuje. Sednout si se mnou, povykládat si, co bych chtěl a jak to myslím, to u něj neexistuje. U

maminky jsem malý, kterému se musí říkat, aby se neumazal, a aby si vzal čistý kapesník. Nějaká debata s ní není možná, ona nebyla nikdy patnáctiletým mužským. O sestřích je škoda se vůbec zmiňovat. Doma nemám kousek soukromí, kde by nečmuchaly. Jsem sám uprostřed toho, čemu se říká nadneseně rodina.“ Kdo naučí tohoto chlapce, jak vycházet i s takovými rodiči a sourozenci, kteří mají své nedostatky? Kdo mu poví, že když se nenaučí vedle chyb vidět i jejich dobré stránky, že nebude schopen vycházet nikde a s nikým, ani v zaměstnání, ani v rodině, kterou si založí. V tom je smysl dodatku 4. přikázání: „abys dlouho živ byl a dobře se ti vedlo na zemi.“ Pamatujte, vy mladí, kteří si hledáte partnera do svého života, že kdo vychází špatně s rodiči nebo sourozenci, ten bude stejně špatně vycházet i s tebou, kdybyste se vzali, proto pryč od takového!

I když děti vyrostou, mají i nadále respektovat své rodiče. Předem vyplní jejich přání; je-li třeba, budou je často žádat o radu; přijmou jejich oprávněná napomenutí. S plnoletostí přestává poslušnost dětí vůči rodičům, ale nikoli úcta a láska, která jim přísluší vždycky až do smrti. Ta má ve skutečnosti svůj kořen v Boží bázni, v jednom z darů Ducha svatého. Čtvrté Boží přikázání připomíná dětem, které dospěly, jejich odpovědnost vůči rodičům. Podle svých možností jim mají hmotně i morálně pomáhat v letech jejich stáří či v době nemoci, osamocení nebo nouze. Úcta dětí k rodičům napomáhá ke shodě v celém rodinném životě; týká se také vztahů i mezi sourozenci. Úcta k rodičům se odráží v celém rodinném prostředí. „Buďte všestranně pokorní, mírní a trpěliví; snásejte se navzájem v lásce.“ (Ef 4,2) Křesťané jsou zvláště vděční těm, od nichž přijali dar víry, milost svatého křtu a život v Církvi. Mohou to být rodiče, jiní členové rodiny, prarodiče, kněží, katecheti, učitelé a nebo přátelé. Když děti dospějí, mají povinnost a právo zvolit si své povolání a svůj životní stav. Tuto novou odpovědnost na sebe vezmou v důvěrném vztahu ke svým rodičům, od kterých si vyžádají a rádi přijmou upozornění a rady. Rodiče se vyhnou tomu, aby nutili své děti k volbě povolání nebo k volbě manžela či manželky. Tato povinnost zdrženlivosti jim ukládá, aby jim pomáhali moudrými radami, zvláště když jejich děti mají v úmyslu založit rodinu. Někteří se však neožení či nevdat, aby se mohli starat o své rodiče nebo o své bratry a sestry, nebo aby se mnohem výlučněji věnovali nějakému povolání, nebo pro jiné čestné důvody. I když jsou rodinné svazky důležité, přesto nejsou absolutní. Je třeba být přesvědčen, že prvním povoláním křesťana je následovat Pána Ježíše. Stát se Ježíšovým učedníkem znamená přijmout pozvání patřit k Boží rodině, vést život shodný s Božím životním stylem.

Povinnosti dětí k rodičům

Čtvrtým přikázáním Bůh poroučí, aby děti své rodiče ctily, milovaly a poslouchaly, a aby jim podle svých sil pomáhaly. Rodiče

u dětí zastupují místo Boží a po Bohu jsou jejich největšími dobrodinci. Poměr dětí a rodičů je obrazem poměru lidí k Bohu. Bůh totiž je nejdokonalejší Dobro a nejvyšší Pán všeho, proto ho máme ctít. Od Boha je vše, co jsme a co máme, proto jej máme milovat. Bůh je nejvyšší Zákodárce a správce světa, proto ho máme poslouchat. Rodiče zastupují u dětí místo Boží, proto zasluhují úcty svých dětí. Po Bohu od rodičů děti mají vše, proto jsou jim povinny láskou. Rodiče dle přirozeného práva jsou správci rodiny a představení svých dětí, proto mohou na nich požadovat poslušnost. Protože rodiče zastupují u dětí místo Boží, Bůh položil povinnosti dětí k rodičům hned po povinnostech k sobě v čelo povinností k ostatním lidem.

Děti mají své rodiče ctít. Úcta dětí k rodičům má svůj základ v Božím otcovství. Úcta dětí, nezletilých i dospělých, k vlastnímu otci a k vlastní matce pramení z přirozeného citu zrozeného z pouta, které je spojuje navzájem. Úcta dětí k rodičům je úkonem vděčnosti vůči těm, kteří je přivedli na svět, a kteří svou láskou a prací jim umožnili růst tělesný i růst v moudrosti a v milosti. Úcta dětí vůči rodičům se projevuje opravdovou ochotou a poslušností: „Moudrý syn přijímá otcovu kázeň.“ (Př 13,1) Rodičům náleží úcta, i když snad někdy také chybují. Děti ctí své rodiče, jestliže je mají ve vážnosti a dávají-li svou vážnost k nim najevo slovem i skutkem. „Pán chtěl, aby otec byl od dětí ctěn, potvrdil právo matky u potomstva.“ (Sir 3,2) „Cti svého otce skutkem i slovem, aby na tebe přišlo jeho požehnání.“ (Sir 3,8) „Cti svou matku a neopouštěj ji po všechny dny jejího života.“ (Tob 4,3) I když Josef Egyptský byl nejvyšším úředníkem v zemi, uvítal svého otce Jakuba s největší poctou. (Gn 46,29) Král Šalomoun, když vešla jeho matka, povstal s trůnu a posadil ji po své pravici. (1 Král 2,19) Proti povinné úctě svým rodičům prohřešují se děti, když rodiči pohrdají nebo se za ně stydí; když o nich zle mluví nebo se jim posmívají; když se k nim chovají hrubě nebo zpuštěně. „Oko, které se vysmívá otci a pohrdá poslušností matky, vyklovou havrani od potoka, nebo je sezobou supí mlád'ata.“ (Př 30,17) Dětem, které ctí otce a matku, Pán Bůh slíbil v tomto životě ochranu a požehnání, v budoucím pak věčnou blaženost: „Cti svého otce i matku, to je první přikázání při kterém se slibuje odměna: aby se ti dobře vedlo a abys dlouho žil na zemi.“ (Ef 6,2-3) Dětem, které nectí otce a matku, je třeba se obávat v tomto životě Boží kletby, v budoucím pak věčného zavržení. Písmo svaté o nedobrych dětech říká: „Proklet je ten, kdo znevažuje svého otce nebo matku.“ (Dt 27,16) Dokladem toho nám mohou být: Chám, Absalom a synové Heliho. Zajisté všichni si přejeme, abychom dlouho byli živi a dobře se nám vedlo na zemi, proto plněme svědomitě své povinnosti k rodičům, ctěme je, milujme a poslouchajme.

Děti mají své rodiče milovat. Děti milují své rodiče, jestliže vděčně uznávají jejich dobrodiní a přejí jim ze srdce všechno dobré; působí jim radost pilností a dobrým chováním; podporují je ve stáří v jejich potřebách a ujímají se

jich; snášejí trpělivě jejich chyby a slabosti; a modlí se za ně. „Z celého srdce měj ve vážnosti svého otce a nikdy nezapomínej na bolesti té, která tě porodila. Pamatuj, že jimi jsi byl zplozen. Jak jim odplatíš to, co oni dali tobě?“ (Sir 7,27-28) Když Pán Ježíš umíral, ještě se postaral o svou matku. (Jan 19,25-27) Dobré dítě ukazuje svou lásku rodičům tím, že je nermoutí, nehněvá, pomáhá jim s opravdovou ochotou v práci a nedostatku, v nemoci a ve stáří, kdy jim s radostnou vděčností odvádí povinné dávky a pamatuje na ně i po smrti modlitbou a mší svatou. Když by se rodiče ocitli v nouzi, onemocněli nebo zestárlí, musí jim dospělé děti poskytovat hmotnou i morální pomoc. „Synu, ujmí se svého otce v jeho stáří, nezarmucuj ho, dokud je živ. Pozbývá-li rozumu, ber na něho ohled a nepohrdej jím, když ty jsi v plné síle.“ (Sir 3,12-13) Dospělé a již samostatné děti jsou povinny dbát aspoň rad, napomenutí a výstrah rodičů. Ctít je a milovat jsou povinny až do smrti. Zvláště mají věrně splnit jejich poslední vůli. Dobrým dětem slíbil Bůh svou ochranu a požehnání. Když žehná otec nebo matka dětem z plna srdce, je to účinná modlitba o Boží požehnání, proto se říká: „Požehnání rodičů ve vodě neutone, v ohni neshoří... Matčina modlitba z mořského dna vyjímá.“ A Písmo svaté říká: „Otcovo požehnání upevňuje domy dětí, matčino prokletí je vyvrací základů.“ (Sir 3,9) Proti lásce povinné svým rodičům prohřešují se děti, které na rodiče nevraží nebo jim přejí zlé; je zarmucují nebo hněvají; když jim v potřebách nepomáhají nebo jejich křehkosti nesnášejí trpělivě; a za ně se nemodlí. „Jestliže někdo zneváží svého otce nebo svou matku, musí být vydán na smrt.“ (Lv 20,9) „Kdo udeří otce nebo matku, bude usmrčen.“ (Ex 21,15)

Děti mají své rodiče poslouchat. Po celou dobu, v níž dítě žije v domě svých rodičů, má vyhovět každé jejich žádosti. To je odůvodněno dobrem jeho vlastním i celé rodiny. Jestliže je však daný rozkaz mravně špatný, takový pochopitelně nemohou poslechnout. Děti poslouchají své rodiče, jestliže činí vše, co jim rodiče přikazují, a pomíjejí všeho, co jim zakazují; přijímají ochotně jejich rady a napomenutí a řídí se jimi. „Děti, ve všem svoje rodiče poslouchajte, jak se to patří u křesťanů.“ (Kol 3,20) Pán Ježíš jako chlapec v Nazaretě, ač Bohem od věčnosti, byl poddán své matce Marii a svému pěstounovi Josefovi. (Lk 2,51) Nebeského Otce byl poslušný až na smrt kříže. Proti povinnosti poslouchat své rodiče prohřešují se děti, když nedbají jejich rozkazů, napomenutí a výstrah. „Má-li někdo syna vzpurného a svárlivého, který neposlouchá svého otce ani svou matku, a když ho kárají, neposlechne je, uchopí ho jeho otec a matka, přivedou ho ke starším jeho města, k tamější bráně, a řeknou starším města: Tento náš syn je vzpurný a svárlivý, neposlouchá nás, je to žrout a pijan. Všichni muži jeho města ho budou kamenovat, až zemře. Tak odstraníš zlo ze svého středu. Ať to slyší celý Izrael a bojí se.“ (Dt 21,18-21) Dobře vychované dítě ukazuje svou poslušnost tím, že poslouchá rodiče na první rozkaz s jasnou tváří a bez odmlouvání, pozdravuje je a prosí, děkuje a blahopřeje jim k narozeninám, jmeninám, k svátkům, mluví o nich uctivě.

Poslušnost je první ctnost! Také je třeba přispívat svými dobrými vztahy k bratrům a sestrám k růstu souladu a svatosti celého rodinného života. Děti mají také poslouchat rozumných rozkazů svých vychovatelů a všech, kterým je jejich rodiče svěřili.

Bůh ustanovil rodinu a vybavil ji jejím základním zřízením. Muž a žena spojení v manželství vytvářejí spolu s dětmi rodinu. Manželství a rodina jsou zaměřeny na dobro manželů a na plození a výchovu dětí. Mezi členy téže rodiny se navazují prvotní vztahy a vytváří smysl pro odpovědnost. V Kristu se rodina stává domácí církví, protože je společenstvím víry, naděje a lásky. Rodina je první buňkou lidské společnosti a předchází jakémukoli uznání ze strany veřejné autority. Rodinné zásady a hodnoty tvoří základ společenského života. Rodinný život je i uvedením do života společnosti. Společnost má povinnost podporovat a upevňovat manželství a rodinu a také respektovat zásadu, že společnost vyššího řádu nepřebírá úkol, který přísluší společnosti nižšího řádu tím, že by ji při tom zbavoval jejich pravomocí, spíše jí má v případě potřeby pomáhat. Veřejná moc musí respektovat, chránit a podporovat pravou povahu manželství a rodiny, veřejnou mravnost, práva rodičů i domácí blahobyt. Plodnost manželské lásky se neomezuje pouze na plození dětí, ale má se vztahovat i na jejich mravní výchovu a duchovní formaci. Výchova rodiči je tak důležitá, že se dá obtížně nahradit, když chybí. Právo a povinnost vychovávat jsou pro rodiče prvořadé a nezcizitelné. Rodiče se mají dívat na své děti jako na děti Boží, respektovat je jako lidské osoby. Svě děti vychovávají k dodržování Božího zákona tím, že jsou sami poslušní vůle nebeského Otce. Rodiče jsou první, kdo mají odpovědnost za výchovu svých dětí. Tuto odpovědnost dosvědčují především vytvořením domova, v němž je běžná něha, odpuštění, úcta, věrnost a nezištná služba. Rodina je zvláště vhodným místem k výchově ke ctnostem. Tato výchova vyžaduje, aby se děti naučily odříkání, zdravému úsudku a sebeovládání, což jsou podmínky každé pravé svobody. Rodiče mají své děti učit, aby podřizovaly hodnoty hmotné a pudové hodnotám vnitřním a duchovním.

Povinnosti rodičů k dětem

Čtvrté Boží přikázání sice výslovně obsahuje povinnosti dětí k rodičům, avšak právo, jež mají rodiče k dětem, ukládá také jim jisté povinnosti, proto toto přikázání obsahuje též povinnosti rodičů k dětem. **Rodiče mají pečovat o výživu a výchovu svých dětí.** O výživu svých dětí rodiče pečují, když je živí, šatí, chrání je před úrazem a pečují o jejich budoucnost, starají se o jejich časné blaho: „Dobrý zanechá dědictví vnukům.“ (Př 13,32) Rodiče se podílejí na božském otcovství, a proto jsou povinni pečovat podle svých sil o výchovu náboženskou, mravní, tělesnou i občanskou svých dětí. O výchovu dětí rodiče pečují, když se starají o jejich přiměřené vzdělání světské a zvláště náboženské.

Rodiče mají být pro své děti prvními hlasateli víry, vyučovat je pravé víře a vést je ke všemu dobrému; mají je chránit, aby nebyly svedeny ke zlému, a dávat jim dobrý příklad: „Kdo však jedno z těchto nepatrných, které ve mě věří, svede ke hříchu, pro toho by bylo lépe, aby mu byl pověšen na krk mlýnský kámen a aby byl potopen hluboko do moře.“ (Mt 18,6); mají je kárat, a když je třeba, i trestat: „Nepřipravuj chlapce o trest! Nezemře, když mu nabiješ holí. Nabiješ mu holí a jeho život vysvobodíš od podsvětí.“ (Př 23,13-14) „Hůl a domluva dávají moudrost, ale bezuzdný mladík dělá ostudu své matce.“ (Př 29,15) Velekněz Heli byl přísně potrestán, protože netrestal své syny (1Sam 3,12-13).

„A vy, **otcové, nedrážděte svoje děti ke hněvu, ale vychovávejte je** v kázni a napomínejte je z pověření Páně.“ (Ef 6,4) Rodiče mají povinnost milovat a respektovat děti jako osoby, i jako Boží děti, a postarat se, nakolik je možné, o jejich hmotné a duchovní potřeby tím, že jim pomáhají při volbě školy, povolání a životního stavu. Zvláště mají povinnost vychovat je ke křesťanské víře. Rodiče vychovávají své děti ke křesťanské víře hlavně příkladem, rodinnou modlitbou, katechezí a účastí na církevním životě. Rodinné svazky, i když jsou důležité, nejsou absolutní, protože prvním povoláním křesťana je následovat Krista a milovat ho: „Kdo miluje otce nebo matku víc nežli mne, není mě hoden.“ (Mt 10,37) Rodiče mají s radostí podporovat své děti, aby následovali Pána Ježíše v každém životním stavu, třeba i v zasvěceném životě či v kněžské službě. Není přítelíčka nad tatíčka. Na slunci teplo, při matce blaho. Když zemře tatíček, odejde chlebiček, když zemře maminka, odejde láska. Miluj své rodiče, měj je rád; dřív než se naděješ, u jejich hrobu budeš stát. Pamatuj zvláště v den jejich jmenin, narozenin, na Štědrý večer. Věnuj jim nejen blahopřání s dárkem, ale také duchovní kytici: modlitby, mše svaté se svatým přijímáním, osobní oběti a dobré skutky. Povinnosti rodičů k dětem jsou veliké. Rodiče mají za své děti přísnou odpovědnost. Uznávejme tyto zásluhy svých rodičů a budme jim za to vděční.

Čtvrté Boží přikázání rodičům připomíná, jaký na ně připadá díl zodpovědnosti, aby dětem toto přikázání usnadňovali plnit. Aby děti mohly ctít své rodiče, rodiče musí být úcty hodní. Aby je děti mohly milovat, rodiče musí být lásky hodní. Aby je děti mohly poslouchat, rodiče musí umět poroučet a zachovávat si autoritu. Kde děti své rodiče nemilují a neposlouchají, tam to bývá často zaviněno i nesprávným chováním rodičů. Snad ta nejhorší chyba, kterou rodiče při výchově mohou udělat, je, že dětem neumožňují, aby se od mládí učily žít samostatně. U psa je nejdůležitějším cílem výchovy, aby poslechl na slovo. U dítěte je cíl jiný: dítě se má učit a naučit poslouchat sebe a poručit samo sobě, samo se hlídat, neboť rodiče vždy svým dětem nemohou být za zády. A co potom, když si děti neumí poručit samy, když se neumí samy rozhodnout, protože rodiče vždy sami přísně rozhodovali, co je pro ně nejlepší. Proto

nezesměšňujeme každý nezralý nápad dětí, ale vysvětlujeme, vedme je k přemýšlení. Pochvalme každý dobrý nápad. Dovolte vše, co povolit lze, pak vám budou děti věřit, že váš zákaz je oprávněný. Vaše dítě nemá vyrůstat k vašemu obrazu, ale k obrazu Božímu. Vy máte dětem pomáhat rozvinout ty dobré vlohy, které do nich Stvořitel vložil, i tenkrát, když to neodpovídá vašim představám. Kolik mladých charakterů se nerozvinulo proto, že je rodiče nevedli k samostatnosti. Kolik mladých manželství se rozbilo proto, že rodiče chtěli stále určovat a diktovat, co je pro ty mladé nejlepší.

Dospělým dětem mají rodiče radit jen tenkrát, když se jich samy ptají na radu. Rady nežádané jsou nežádoucí, a proto neúčinné, byť byly sebelépe míněny. Co u svých dětí zmeškáš ve výchově v dětství, to v dospělosti už nedoženeš. Nechtěj udělat z dítěte to nejlepší ve všem. Chtěj, aby bylo normální, takové, na co má a na co stačí. Nechtěj si za každou cenu vynutit, aby se tvé dítě na světě mělo lépe než ty. Dej mu možnost, aby si žilo po svém. Ukazuj mu, že duchovní hodnoty jsou více než majetek. Nechtěj je ušetřit každé námahy, každého úsilí, nechtěj je zajistit finančně či společensky. Uč je raději, aby se umělo postarat samo o sebe, a jednou se mohlo starat třeba i o tebe. Nezanedbej trpělivé a laskavé, ale důrazné vedení charakteru. Chraň se panovačného uplatňování autority. Ze slabých dětí to udělá lidi ušlápnuté a zakřiknuté, kterým se pak nevede dobře na zemi. Z opačných povah to udělá lidi agresivní a vzpurné, kteří jsou ve stálém rozporu s okolím, ať jsou, kde jsou. Poroučej co nejméně, ale když už poručíš, musíš dohlédnout na splnění rozkazu a pochválit. Svévolné rozkazování a nepochválení neposlušnost přímo provokuje. Nezmeškej dobu mezi 4. a 6. rokem, kdy duše dítěte je tak chtivá poznávání. Kde v tomto věku ponechají dítě jen světu pohádek a večerníčků, a nepovědí mu nic o dobrém Otci v nebesích, o Příteli a Pánu Ježíši, tam bude tento nedostatek na dětech patrný po celý jejich život. Nic nemá děti připravit o to, aby se od rodičů naučily znát Otčenáš, když se jej společně modlí; znát a chápat Desatero, když vidí příklad rodičů, jak je zachovávají. Nepřiprav se o pevný základ, na němž může vyrůstat poslušnost: o rodičovskou autoritu založenou na lásce, která dětem důvěruje a dává jim tak potřebnou svobodu - svobodu i k uděláním chyby a poučení se z ní. Ovšem i při sebe svědomitější výchově může dojít k nezdarům, protože na děti působí kromě rodiny ještě škola, televize, kamarádi, ulice...

Rodiče mají velikou odpovědnost za to, aby dávali svým dětem dobrý příklad. Uznají-li před dětmi své chyby, budou s to lépe je vést a napravovat. Domov vytváří přirozené prostředí pro zasvěcování lidské bytosti do solidarity a společenské odpovědnosti. Rodiče mají učit své děti, aby se vyvarovaly kompromisů a podlostí, jež ohrožují lidskou společnost. Rodiče dostali z milosti svátosti manželství odpovědnost a výsadu své děti též katechizovat. Už od prvních let života je mají uvádět do tajemství víry, neboť jsou pro děti prvními hlasateli. Rodiče se mají snažit, aby se děti už od útlého věku účastnily života

Církve. Způsoby života v rodině mohou rozvíjet citové sklony, které pak po celý život tvoří ryzí předpoklady a opory živé víry. Rodiče musí začít vychovávat děti k víře již od nejtělejšího věku. To se uskutečňuje již tehdy, když si členové rodiny pomáhají růst ve víře svědectvím křesťanského života podle evangelia. Rodinná katecheze předchází, doprovází a obohacuje jiné způsoby poučování ve víře. Rodiče mají poslání naučit své děti modlit se a objevit v sobě vůbec povolání Božích dětí. Farnost je pro křesťanskou rodinu eucharistickým společenstvím a srdcem liturgického života; je to výsadní místo katecheze dětí i rodičů. Děti pak přispívají k růstu svých rodičů ve svatosti. Všichni si mají velkodušně a neúnavně navzájem odpouštět urážky, hádky, křivdy a nedostatek pozornosti, jak k tomu nabádá vzájemná láska a jak to vyžaduje Kristova láska. Během dětství se ohled a láska rodičů vyjadřují především v péči a pozornosti, kterou věnují výchově svých dětí, a ve starosti o jejich hmotné a duchovní potřeby. Během jejich dospívání táž úcta a táž oddanost vede rodiče k tomu, aby děti vychovali ke správnému užívání rozumu a svobody.

Povinnosti podřízených a představených

Vzájemný poměr dětí a rodičů je základ a vzor vzájemného poměru všech podřízených a všech představených, proto čtvrté Boží přikázání obsahuje i **povinnosti všech podřízených k jejich představeným a všech představených k jejich podřízeným**. Mimo rodiče jsme také povinni prokazovat úctu, lásku a poslušnost svým představeným. Slovem „představený“ rozumíme pěstouny, učitele, mistry, vedoucí a představitele duchovní i světské. Pěstouni, učitelé, mistři a vedoucí jsou zástupci a pomocníci rodičů, proto jejich svěřenci mají k nim podobné povinnosti jako děti k rodičům. „Své představené poslouchajte a podřizujte se jim! Oni bdí nad vaší duší a jednou budou se za ni odpovídat. Ať to mohou dělat s radostí, a ne se vzdycháním. To by vám neprospělo.“ (Žid 13,17) „Vy, kdo sloužíte, poslouchajte s všemožnou povinnou úctou své pány, a to nejen dobré a mírné, ale i tvrdé.“ (1Petr 2,18) K představeným v jistém slova smyslu náležejí také lidé staří, protože vynikají nad mladší věkem a zkušeností. Mládež ke starým lidem se má chovat uctivě. „Před šedinami povstaň a starci prokazuj úctu. Měj bázeň před svým Bohem.“ (Lv 19,32) I pohané vzdávali úctu starým lidem. Podřízení se prohřešují proti svým představeným neposlušností, leností a nevěrností; nactiutrhaním, pomluvou a rušením pokoje; sváděním jejich dětí a domácích.

Představení duchovní i světští jsou Božími zástupci na zemi, proto mohou požadovat úcty, lásky a poslušnosti svých podřízených. „Každý se má podříditi vyšší moci, která vládne, neboť není moci, která by nepocházela od Boha. Ty, které jsou, od Boha jsou zřízeny. Když se tedy někdo staví proti vládnoucí moci, staví se proti řádu, který dal Bůh. Kdo se tomu vzpírá, sám na

sebe svolává odsouzení.“ (Řím 13,1-2) **Držitelé duchovní moci** jsou papež, biskupové a všichni, kteří jsou od nich ustanoveni za duchovní pastýře. Držitelé světské moci jsou: nejvyšší hlava státu a všichni, kteří jsou ustanoveni za správce lidu. K duchovním představeným máme zvláště tyto povinnosti: máme je ctít a milovat jako Boží náměstky a své duchovní otce: „Boj se Hospodina a měj ve vážnosti kněze.“ (Sir 7,31); podrobovat se jejich nařízením; za ně se modlit: když byl svatý Petr v žaláři, církevní obec se naléhavě za něho modlila k Bohu (Sk 12,5); a pečovat o jejich výživu dle zákona a zvyku: „Tak i Pán nařídil, aby ti, kdo hlásají evangelium, z evangelia měli svou obživu.“ (1Kor 9,14)

Světským představitelům jsme povinni prokazovat úctu, věnost a poslušnost; odvádět daně; poskytovat pomoc v tísní a v nebezpečí; a hájit je proti nepřátelům vlasti jměním i krví. „Kvůli Pánu se podřizujte každému lidskému zřízení: ať už je to král jako svrchovaný vládce, nebo místodržitelé, kteří jsou od něho posíláni trestat zločince a vyznamenávat ty, kdo jednají správně.“ (1Petr 2,13-14) David nevztáhl své ruky na krále Saula, ač ho Saul pronásledoval (1 Sam 24,7). „Proto je nutno se podřizovat, a to nejen z bázně před trestem, nýbrž i kvůli svědomí. Z toho důvodu také platíte daně. Neboť jsou Božími služebníky, kdo vytrvale konají tu službu. Dávejte každému, co mu patří: komu daň, tomu daň, komu clo, tomu clo, komu uctivost, tomu uctivost, komu čest, tomu čest.“ (Řím 13,5-7) Pán Ježíš, „když mu spílali, on jim to spíláním neoplácel, když trpěl, nevyhrožoval, ale ponechal vše tomu, který soudí spravedlivě.“ (1Petr 2,23) První křesťané v římské říši byli pronásledováni od světské vrchnosti, a přece jí zůstali věrni a nebouřili se proti ní, ač byli počtem dost silní.

Proti duchovním a světským představeným se prohřešuje, kdo je drze haní a tupí; kdo se jim protiví a bouří se proti nim. „Kdo poslouchá vás, poslouchá mne, kdo pohrdá vámi, pohrdá mnou; kdo však pohrdá mnou, pohrdá tím, který mě poslal.“ (Lk 10,16) „Tak Pán dovede zbožné lidi ze zkoušky vysvobozovat, ale špatné nechává, aby byli potrestáni v den soudu, a zvláště ty, kdo se oddají nečistým tělesným žádostem a nechtějí nad sebou uznávat Pána. Opovážliví a domýšliví lidé se nebojí mluvit s pohrdáním o oslavených...lákaají k sobě nepevné duše; jsou hrabiví a dobře se v tom vyznají. Slibují jim svobodu, a sami jsou otroky zkázy.“ (2 Petr 2,9.10.14.19) To nám dokládá případ Koracha, Datana a Abirona (Nm 16). Rodičů a představených jsme povinni poslouchat, avšak tato poslušnost není naprostá, nýbrž podmíněná. Rodičů a představených nesmíme poslouchat, když přikazují něco hříšného. „Více je třeba poslouchat Boha než lidi.“ (Sk 5,29) A zde můžeme si vzít za příklad tři mládence v Babylóně (Dan 1,8nn), makabejské bratry (2 Mak 7) a i křesťanské svaté mučedníky.

Povinnosti představených k podřízeným. Představení mají k svým podřízeným povinnost, aby se o ně starali podobně jako rodiče o své děti. Zvláštní pozornosti potřebují dělníci od mistrů a vedoucích pracovníků. Mistři a vedoucí pracovníci mají za povinnost ke svým podřízeným, aby s nimi zacházeli laskavě, dávali jim zaslouženou mzdu a dostatečnou potravu nebo neotáleli bez příčiny s výplatou; nepropouštěli dělníky bez příčiny před časem a pečovali o ně v nemoci; přidržovali je k dobrému slovem i příkladem; dopřávali jim času, aby mohli dostat svým náboženským povinnostem; chránili je od zlého a od všeliké příležitosti ke hříchu; nedovolovali jim hříšný život nebo si jich vůbec nevšímali, jaký vedou život. „Když se někdo nestará o svoje lidi, a hlavně o členy své rodiny, zapřel víru a je horší než pohan.“ (1Tim 5,8) Představení mají své podřízené chránit v pravé víře, jednat s nimi po právu a spravedlnosti a vůbec jim pomáhat k blahu. „Milujte spravedlnost, vy soudcové země.“ (Mdr 1,1) „Ustanovili tě při hostině správcem? Nevyvyšuj se! Buď mezi ostatními jako jeden z nich.“ (Sir 32,1)

Povinnosti stavu a povolání

Zde se nejedná o tkalcovský stav, ale o stav svobodných, manželský a duchovní. Mladý člověk má před sebou na výběr tři stavy: **stav svobodných ve světě, stav manželský a stav duchovní, tj. kněžský a řeholní.** Příležitostí k různým povoláním v životě má před sebou mnoho, ale na správné volbě stavu a povolání závisí životní štěstí a také věčná spása. Než si zvolíš stav a povolání, uvažuj po delší dobu, nejlépe před svatostánkem: Ve kterém stavu a povolání budu moci nejvíce dobrého vykonat pro vlastní spásu i pro spásu jiných a v kterém se mi bude nejlépe umírat? Pros Ducha svatého o osvětlení a také se modlívej k Panně Marii, která je Matkou dobré rady, k svatému Josefovi a k svému andělu strážnému. Porad' se i s rodiči a se zpovědníkem. Bůh chce, aby lidé byli rozděleni na různé stavy a povolání. Každého stavu a povolání je zapotřebí. Jednotlivé stavy a povolání mají se vzájemně doplňovat a vzájemně si pomáhat. Jsme povinni pracovat, protože Bůh práci přikazuje a práce přináší požehnání. Bůh přikázal práci již prvnímu člověku. V Písmu svatém čteme, že „Bůh vzal tedy člověka a usadil ho v zahradě Edenu, aby ji obdělával a chránil,“ (Gn 2,15) to je, aby pracoval. Práce tedy není trestem za hřích, jak se někteří domnívají. Ovšem po hříchu se stala práce značně obtížnější a právě ta obtíž se stala pokáním: „V potu tváře budeš jíst chléb, dokud se nevrátíš do země, vždyť z ní jsi byl vzat.“ (Gn 3,19) Písmo svaté přikazuje: „Šest dní budeš pracovat a dělat všechnu svou práci.“ (Ex 20,9; Dt 5,13) Pán Ježíš pracoval v nazaretské dílně až do svého třicátého roku a potom působil veřejně tři roky jako učitel Božího zákona. On nám dal nejkrásnější příklad, jak i my máme pracovat ať tělesně nebo duševně, svědomitě, trpělivě a svou práci posvěcovat dobrým

úmyslem. Svatý apoštol Pavel napsal o práci: „Kdo nechce pracovat, ať nejí!“ (2 Sol 3,10)

Práce přináší požehnání pro život pozemský, udržuje tělo i duši ve zdraví, chrání před dlouhou chvílí a před nespokojeností. Práce opatřuje člověku potřebnou výživu a pomáhá k blahobytu všem. Práce přináší požehnání **i pro život věčný**. Práce, kterou konáme v milosti posvěcující a s dobrým úmyslem, tj. z lásky k Bohu, za pokání, na ty úmysly, na které se modlíme, je záslužná pro nebe. Pilná práce chrání i před mnohým pokušením a před hříchem. Zvláště namáhavá práce je pokáním za hříchy, proto s chutí ruku k dílu a srdce k Bohu! Modli se a pracuj! V každém stavu a povolání ukládá Bůh zvláštní povinnosti. Zaměstnání jako automechanik, čalouník, soustružník, tesař, truhlář, zedník, zemědělec atd. jsou ve velikém výběru a možnostech a jsou k tomu, aby člověk v tomto pozemském putování uživil sebe a svou rodinu. O některých, která jsou pro společnost zvláště důležitá, mluvíme jako o povoláních, například povolání lékaře, učitele, inženýra... Povolání kněžské a řeholní jsou považována od nevěřících sice za ta poslední, ale přitom k duchovnímu stavu člověka povolává sám Bůh, jedná se tedy o povolání v tom nejvlastnějším slova smyslu. Na život, na povolání, na každé zaměstnání je zapotřebí už ve svém mládí se dobře připravit, proto je tu vzdělání a výchova v rodině, ve škole základní, střední, ale i další studium, vlastně sebevzdělání po celý život. Podívej se na hodinový stroj: každé kolečko má tu své místo a tak hodiny mohou správně jít. Podobně i tobě je určen od Boha jistý stav a povolání. Jen tehdy můžeš být opravdu šťasten, když budeš v tom stavu a povolání, k němuž tě určil Bůh. Svůj budoucí stav a povolání můžeš poznat podle toho, že ti dal Bůh k tomu stavu a povolání schopnosti a také náklonnost. Když budeš se radit nejen sám se sebou, se svými nejbližšími a zvláště s Bohem, jistě se rozhodneš dobře.